

ชื่อเรื่องการค้นคว้าอิสระ	การยื่นบัญชีระบุพยานในคดีอาญาของจำเลยในชั้นตรวจพยานหลักฐาน
ผู้ประพันธ์	นันทวัฒน์ เมืองไหว
หลักสูตร	นิติศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยศพนธ์ นิตรุจิโรจน์

บทคัดย่อ

การตรวจพยานหลักฐานในคดีอาญา คือ กระบวนการที่คู่ความแต่ละฝ่ายจะมีโอกาสทราบว่าพยานหลักฐานที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งประสงค์จะอ้างเพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานของฝ่ายตน เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงก่อนการพิจารณาในคดีอาญา โดยก่อนการตรวจพยานหลักฐานมีขั้นตอนที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งเรียกว่า การยื่นบัญชีระบุพยานซึ่งเป็นระเบียบวิธีพิจารณาที่ใช้กับการอ้างพยานหลักฐานทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็น พยานเอกสาร พยานวัตถุ พยานบุคคล พยานผู้เชี่ยวชาญ เพราะการที่กฎหมายกำหนดให้ต้องมีการยื่นบัญชีระบุพยาน ก็เพื่อให้คู่ความทั้งสองฝ่ายมีโอกาสทราบล่วงหน้าว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะอ้างพยานหลักฐานใดบ้าง เพื่อใช้เป็นพยานในคดี

ประเทศไทยใช้ระบบการดำเนินคดีอาญาโดย “หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ” ที่ถือว่ารัฐเป็นผู้มีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกให้แก่บุคคลภายในรัฐ ซึ่งประกอบไปด้วยองค์กรและหน่วยงานที่มีส่วนร่วมและเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม โดยใช้วิธีการค้นหาความจริงแบบตรวจสอบข้อเท็จจริง (Examination System) ในระบบกฎหมาย Civil Law และได้รับอิทธิพลแนวความคิดมาจากประเทศอังกฤษ ซึ่งใช้วิธีการค้นหาความจริงแบบต่อสู้ระหว่างคู่ความในระบบกฎหมาย Common Law จึงอาจกล่าวได้ว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย มีลักษณะของการผสมผสานระหว่างระบบไต่สวน (Inquisitorial System) และระบบกล่าวหา (Adversarial System) แต่ในทางปฏิบัติกลับปรากฏว่า ศาลมักดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีตามแนวทางของระบบกล่าวหาเป็นหลัก โดยคู่ความทั้งสองฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลยต่างมีหน้าที่ต้องค้นหาความจริงและรวบรวมพยานหลักฐานมาแสดงต่อศาลเพื่อประโยชน์ในคดีของตน โดยศาลจะทำหน้าที่เป็นคนกลางคอยควบคุมการพิจารณาและการดำเนินคดีให้เป็นไปตามกฎหมาย ทั้งนี้ ศาลจะพิจารณาและพิพากษาคดี โดยอาศัยพยานหลักฐานที่คู่ความทั้งสองฝ่ายนำมาเสนอต่อศาล

จากการศึกษาพบว่าบทบัญญัติมาตรา 173/1 และมาตรา 173/2 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น ถือได้ว่าเป็นพัฒนาการที่สำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย ซึ่งมีลักษณะสอดคล้องกับหลักการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการพิจารณาคดี อันเป็น

แนวคิดสำคัญที่ได้รับการพัฒนาในระบบกฎหมาย Common Law ที่ให้ความสำคัญต่อหลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างเป็นธรรม (Fair Trial) แต่จากบทบัญญัติดังกล่าว อาจสะท้อนให้เห็นถึงการปฏิบัติที่ดูเสมอภาค แต่เมื่อพิจารณาในเชิงเนื้อหาสาระแล้ว อาจขัดกับหลักความเสมอภาค กล่าวคือ พนักงานอัยการในฐานะตัวแทนของรัฐมีความพร้อมในด้านข้อมูลและพยานหลักฐาน เนื่องจากผ่านกระบวนการสอบสวนมาแล้วโดยละเอียด แต่จำเลยมักเป็นบุคคลธรรมดาที่ขาดความรู้ความเข้าใจทางกฎหมาย ทรัพยากร และเวลาที่เพียงพอในการเตรียมการต่อสู้คดี ด้วยเหตุนี้ กระบวนการดังกล่าว จึงอาจเป็นการปฏิบัติต่อบุคคลที่อยู่ในสถานะไม่เท่าเทียมกันในลักษณะเดียวกัน ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม

ดังนั้น จึงควรมีการแก้ไขเพิ่มเติม บทบัญญัติมาตรา 173/1 และมาตรา 173/2 เพื่อให้จำเลยมีโอกาสได้รับทราบข้อเท็จจริงพยานหลักฐานใดบ้างที่จะนำมาพิสูจน์ความผิดกับตน และจะมีระยะเวลาที่เพียงพอในการตรวจสอบพยานหลักฐานและแสวงหาพยานหลักฐานก่อนการยื่นบัญชีระบุพยานของตน อันสอดคล้องกับมาตรา 229/1 เพื่อเพิ่มโอกาสให้กับจำเลยมีความพร้อมในการเตรียมการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่และเป็นธรรม

คำสำคัญ: บัญชีระบุพยาน, การตรวจพยานหลักฐาน, ความเสมอภาค, การพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม

Independent Study Title The Submission of an Evidence List by Accused in Criminal Case at The Evidence Examination Stage

Author Nantawat Muangwai

Degree Master of Laws

Advisor Assistant Professor Yodsapon Nitiruchirot, Ph. D.

ABSTRACT

The examination of evidence in criminal proceedings serves as a procedural safeguard that ensures both parties are informed in advance about the evidence the opposing side intends to present at trial. Central to this process is the requirement to submit a comprehensive list of witnesses and evidence, including documentary, material, testimonial, and expert categories. This requirement is designed to promote fairness by providing each side with a reasonable opportunity to prepare their case in light of the other party's evidentiary claims.

Thailand's criminal justice system is grounded in the principle of state prosecution, under which the State holds the responsibility for administering justice. The system combines elements from both the inquisitorial model of Civil Law and the adversarial model of Common Law, resulting in a hybrid procedural framework. However, in actual courtroom practice, the adversarial model is predominantly followed. Within this structure, both the prosecution and the defense are responsible for presenting evidence, while the court remains a neutral entity that ensures due legal process.

The enactment of Sections 173/1 and 173/2 of the Thai Criminal Procedure Code represents a significant step toward incorporating the principle of pretrial disclosure, which is a cornerstone of fair trial rights recognized in Common Law systems. Nevertheless, while these provisions appear to offer formal equality, they may in practice produce substantive imbalances. Prosecutors, representing the State, typically have access to extensive investigative resources and evidence collected

through official channels. In contrast, defendants often face structural disadvantages, including limited legal knowledge, insufficient resources, and restricted time to prepare a defense.

To address these disparities, legislative amendments to Sections 173/1 and 173/2 are warranted. Such reforms should ensure that defendants are fully informed of the prosecution's evidence and are granted sufficient time to examine it and gather their own evidence before submitting their witness lists. These changes would improve compliance with Section 229/1 and reinforce the principles of fairness, equality, and the right to a complete and effective defense in criminal trials.

Keywords: Witness List, Examination of Evidence, Equality, Fair Trial

